

Teresa Mei Chúc

Viết về tổ quốc như được trở về bản nguyên

Nhà thơ trẻ Teresa Mei Chúc (tên Việt là Chúc Mỹ Tuệ) sinh năm 1976 ở Sài Gòn, sau đó gia đình cô sang Mỹ định cư. Teresa viết về chiến tranh, về gia đình, về bản thân cô. Ngoài chuyện gia đình, văn hóa dân tộc, câu chuyện cá nhân, Teresa cũng đã tìm thấy mình trong thơ. Được đề cử giải thưởng “Pushcart” phần “Truth is black rubber” trong tập thơ đầu tay Red Thread (Sợi chỉ đỏ). Thơ Teresa trĩu nặng tình cảm về xứ sở quê hương Việt Nam. Những bài như Hoa hồng, Tết Trung thu, Câu chuyện người mẹ và cô con gái, Chết độc da cam, H’mong, Saigon, Con trâu, Cảm ơn, Lần đầu gặp cha, Việt Nam... là nỗi lòng của người tha phương nhớ về đất mẹ. Nhà thơ Teresa là thực sĩ nghệ thuật và văn học sáng tạo, hiện là giáo sư văn học trường công ở Los Angeles (Hoa Kỳ)

Sau đây là cuộc phỏng vấn của nhà báo Megan Green (Rattle.com) với nhà thơ trẻ gốc Việt Teresa Mei Chúc.

Megan Green: Mở đầu tập thơ của mình, bạn có trình bày một đề từ là “Có một sợi chỉ đỏ vô hình kết nối chúng ta trong vòng tay từ bi của Đức Phật. Nó không bao giờ bị đứt, nó bảo vệ và ban phúc lành cho chúng ta”. Tôi tìm thấy ẩn dụ này trong từng bài thơ của tập thơ, thậm chí hình ảnh của sợi chỉ đỏ, biểu tượng của chiến tranh, cũng là biểu tượng của huyết thống gia đình, đang bay. Còn sợi chỉ là sự ràng buộc, giữ gìn, quan hệ giữa hai thứ đó. Tại sao bạn lại đến với cái tiêu đề này? nó có trước hay sau khi làm tập thơ?

Teresa Mei Chúc : Sợi chỉ đỏ đến với tôi sau khi tôi sắp xếp các bài thơ vào tập. Lúc này tôi đã có một cái tiêu đề cho tập thơ rồi nhưng rồi tôi nghĩ cần thêm một cái tiêu đề khác. Một người bạn của tôi, người trợ lý của tôi đề nghị lấy Sợi chỉ đỏ làm tên sách. Thật là tình cờ. Khi tôi còn bé mẹ tôi bảo, đeo sợi dây chuyền mặt ngọc Quan Âm nó sẽ che chở và ban phúc lành cho ta. Chúng tôi cũng đã vui vẻ thể hiện bản chất thương người của Bồ tát và đưa đến sự che chở cho nhau.

Trong mùa hè năm ngoái, tại Boston, tôi đã gặp ba nhà văn Việt Nam. Một người vốn là lính đặc công. Một người là lính pháo binh. Và một nữa là nữ phóng viên mặt trận, có người cha bị bom trong đợt B52 đánh Hà Nội. Họ vui vẻ nói về những trải nghiệm trong cuộc chiến của mình, những mất mát, khổ đau, những điều rùng rợn ở chiến trường làm cho nước mắt tôi giàn dụa. Tôi cũng chia sẻ với họ câu chuyện tha hương của gia đình tôi.. Tôi với họ đều có chung một sự cảm thông, cùng chịu nỗi đau và bi kịch của cuộc chiến

Gặp các nhà văn Việt Nam là thời khắc đáng nhớ, sau cuộc chiến khủng khiếp và sau nhiều thập kỷ, chúng tôi, người từ hai phía, có thể gặp gỡ tay bắt mặt mừng và trở thành

bạn bè. Chúng tôi lấy lòng tốt để đối xử với nhau. Và cuộc gặp gỡ này đã giúp tôi mở rộng trái tim mình. Tôi đã coi các nhà văn Việt Nam như cha chú dì mặc dù họ và ba tôi đã ở hai phía trong cuộc chiến khắc nghiệt. Chúng tôi lấy lòng nhân ái và sự tử tế để đối xử với nhau. Tôi chia sẻ với họ quãng đường phiêu lưu của gia đình tha phương, họ chia sẻ với tôi sự kiên nhẫn vượt qua bao nhiêu gian khổ trong cuộc chiến. Cuộc gặp gỡ này giúp tôi mở rộng trái tim mình trong thơ, tôi yêu mến cuộc tiếp xúc nhân ái này mà sự ấm áp chứa đầy trong trái tim tôi.

Các nhà văn Việt Nam thuộc thế hệ ba tôi, họ như chú, dì và đối xử với tôi như tôi là một đứa con trong gia đình họ. Tôi thực sự cảm động với sự cởi mở của những nhà văn đã từng cầm súng chịu hiểm nguy suốt trong cuộc chiến tranh. Tôi cũng biết rằng, nhân dân Việt Nam dù ở phía nào cũng mong muốn chữa lành vết thương và cảm nhận được lòng nhân ái của tất cả chúng ta.

Khi ba tôi rời trại cải tạo được đoàn tụ với gia đình, ông bảo, ông rất ghét màu đỏ. Vì màu đỏ làm ông liên tưởng đến những người Cộng sản, đến mất mát và nỗi đau. Tuy nhiên, cái màu đỏ lại là màu tượng trưng cho may mắn và hạnh phúc trong văn hóa phương Đông. Váy cưới của mẹ tôi cũng màu đỏ. Và chỉ vài năm sau, những tấm thiệp màu đỏ mừng năm mới biểu trưng của sự tốt lành và may mắn bắt đầu xuất hiện trên tường nhà cha tôi. Sự tự chữa lành bắt đầu diễn ra. Bài thơ “Lần đầu gặp cha” là tôi viết về sự chuyển động ý thức của cha tôi. Nó như một dòng chỉ đỏ, có ý nghĩa sâu sắc đối với gia đình tôi ở nhiều cấp độ, ý nghĩa đó chảy xuyên suốt tập thơ. “Mười mấy năm sau / ông mặc áo thun dài tay màu đỏ và cười tươi / cái khe hở nhỏ bằng đầu kim trong trái tim ông / đủ để một giọt máu đỏ lọt vào”

Megan Green: Tập thơ về gia đình bạn, tính trung thực sâu sắc gây ấn tượng mạnh cho tôi. Tôi không chắc chắn là bố mẹ bạn còn ở với bạn nhưng ngay cả khi trong nội bộ gia đình- việc trung thực giữa những người ruột thịt mà chúng ta thường cảm nhận được- thì bạn có khó khăn khi lựa chọn cách viết về họ không?

Teresa Mei Chuc: Tôi nghĩ tôi đã đối mặt với câu hỏi này vài năm trước, khi tôi viết loạt bài cho tập “Năm của thơ”. Đó là độ tin cậy vào sự trải nghiệm của cha tôi và là người bên trong hay người bên ngoài cuộc chiến cũng vậy, và đó cũng là sự nỗ lực cá nhân để có sự trung thực nhất. Tuy nhiên, tôi cũng nghĩ rằng tôi có thể viết cách khác và làm điều đó một cách công bằng. Và lại, tôi cũng không thể công bằng với những gì cha tôi và mẹ tôi đã trải qua nếu tôi không hoàn toàn trung thực với hết khả năng của tôi trong câu chuyện. Để tránh được bạo lực cho mình và cho người khác, chính chúng ta chứ không ai khác, cần sự tha thứ và lòng từ bi. Rộng hơn là sự cần thiết, không nao núng nhìn vào sự đau khổ, mất mát của chúng ta, tôi nghĩ rằng đây là điều khó khăn nhất, quan trọng nhất để làm. Ít nhất trong cái nhìn sâu sắc đó, trong sự tha thứ và lòng từ bi đó, chúng ta có thể bắt đầu tự chữa lành trái tim bị thương tổn của chúng ta.

Tôi viết về lời cảm ơn, về chất độc da cam, về tết Trung thu, về em bé H’ông Sapa

xem trên phim, về thành phố Sài Gòn nơi tôi sinh ra với cái hầm trú ẩn để hoài nhớ về quê hương đất mẹ.

Có một phần bên trong sâu thẳm mà cha mẹ tôi không muốn quên đi. Cũng có một phần sâu thẳm trong tôi mà tôi không muốn quên đi. Và có một phần trong sâu thẳm chúng ta mà ta cũng không muốn thế giới quên lãng. Dù phải bận khoăn nhưng tôi đã viết câu chuyện gia đình, quê hương và của tôi một cách trung thực nhất. Nó là văn bản cho trái tim tôi.

Cha mẹ tôi không đọc được văn học Anh ngữ, do đó, tôi rất hạnh phúc khi có một số bài thơ của tôi được dịch ra tiếng Việt và in ở trong nước để cha mẹ tôi có thể đọc chúng. Sau những li tán xa cách, những văn bản Việt ngữ lại trong vòng tay mẹ tôi, điều đó thật có ý nghĩa vô cùng đối với tôi. Gần đây, tôi đã đọc cuốn “Khi trời và đất thay đổi” của Lê Lý viết về cuộc sống của cô trong chiến tranh. Tôi như tưởng mình trong cuốn sách đó và đã khóc, khóc nức nở qua từng trang. Nó rất khó đọc vì gợi lại nhiều vết nứt và vết thương nhưng tôi đã đọc một cách tha thiết vì tôi cần một cái nhìn đầy đủ thông qua một góc độ khác bởi sự trải nghiệm của người phụ nữ. Tác giả của nó đã trở về làng Kỳ La ở một tỉnh miền Trung để giúp đỡ nạn nhân chất độc da cam, thật là một thái độ đẹp.

Megan Green: Điều gì giúp bạn có những ý tưởng để viết nên những bài thơ như thế này? Tâm lý độ tuổi hợp với nội dung không? Bạn phải phân thân đến mức độ nào?

Teresa Mei Chuc : Cảm ơn bạn. Tôi nhớ lớn lên tôi hay tự hỏi cha mình ở đâu hoặc phải tự trả lời những câu hỏi về gia đình, về chiến tranh, đó thực sự là quá tầm hiểu biết của tôi. Nhưng quả là tôi đã tự hỏi như vậy khi mới chỉ là cô bé. Tôi chỉ muốn có một tuổi thơ bình thường nhưng đã không có điều đó. Tuổi thơ tôi đầy nước mắt. Khi tôi khám phá ra câu chuyện gia đình tôi, tức là cũng đồng khám phá ra một cuộc chiến tranh, tôi đã nhìn sâu vào vấn đề gây cho tôi nhiều đau đớn. Nhiều khi tâm hồn tôi ngập tràn một nỗi buồn sâu thẳm. Viết câu chuyện về gia đình tôi và viết về chiến tranh, cũng là viết về tổ quốc tôi, đối với tôi như được trở về bản nguyên, một nhu cầu tự nhiên để tồn tại, để giao tiếp và để sống. “Viết như thờ, nếu không viết tức là ngừng thờ”(Grace Paley)

Bản chất của thi ca là tự do, nó cho phép ta tự do trong cảm xúc và suy nghĩ, tự do trong thể hiện. Tôi quên người đã nói điều này, đại để là “ Chúng tôi là nhân vật phụ trong một câu chuyện lớn” và tôi cảm thấy câu chuyện ngày một lớn hơn trong kiếp nhân sinh, nó là chiến tranh và nhân loại, nó là người phụ nữ và gia đình, những vần thơ của tôi không phải là một lựa chọn tình cờ. Cảm ơn bạn vì cuộc trò chuyện này.

Nhật Linh (dịch)

“Red Thread” (Sợi chỉ đỏ) gồm 50 bài thơ chọn lọc là tập thơ đầu tay của Teresa Mei, được dư luận văn học Mỹ chú ý. “Những bài thơ của Teresa không những là sự thổn thức của con tim của người phụ nữ đã trải qua nhiều khó khăn mà nó còn vượt ra ngoài nỗi niềm của một cá nhân đến với cộng đồng” (Lowell Jaeger). “Red Thread dệt nên một câu thần chú sáng chói của sự kết dính giữa sự tinh tế, sự mạnh mẽ, hình ảnh và ám ảnh âm nhạc. Những bài thơ rung tim của Teresa quả thật mang một vẻ đẹp dững cãm và trí tuệ” (Susan D. Cloud, nhà thơ). “Teresa có một khả năng hiếm có là chuyển tải những mất mát không thể xóa nhòa của chiến tranh và bạo lực mà không làm mất vẻ đẹp của thi ca” (Jan Clausen, nhà thơ).